

TÜRKİYE’DE TİCARİ AÇIKLIK VE ENFLASYON İLİŞKİSİ: ROMER HİPOTEZİ TÜRKİYE’DE GEÇERLİ MİDİR?

Musa ATGÜR¹

Makale Bilgisi

Araştırma Makalesi

DOI: 10.35379/cusosbil.759390

Makale Geçmişi:

Geliş 28.06.2020

Düzeltilme 19.01.2021

Kabul 15.03.2021

Anahtar Kelimeler:

Türkiye,

Ticari Açıklık,

Enflasyon,

Romer Hipotezi.

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de 1980-2018 döneminde ticari açıklık ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, yıllık frekansta veriler kullanılarak, Johansen Eşbütünleşme Test ve Tam Modifiye Edilmiş Sıradan En Küçük Kareler tahmin yöntemleri uygulanmıştır. Johansen Eşbütünleşme test yöntemi sonuçları, ticari açıklık, enflasyon oranı ve diğer değişkenlerin uzun dönemde ilişkili olduklarını göstermektedir. Tam Modifiye Edilmiş En Küçük Kareler tahmin sonuçları, ticari açıklığın, dış ticaret hadlerinin ve reel GSYİH büyüme oranının enflasyon üzerinde negatif yönde etkili olduğunu göstermektedir. Bulgular, Türkiye Ekonomisinde ticari açıklığın enflasyon üzerinde etkili olduğunu göstermekte ve Romer Hipotezinin Türkiye Ekonomisi için geçerli olduğu varsayımını desteklemektedir.

RELATIONSHIP BETWEEN TRADE OPENNESS AND INFLATION IN TURKEY: ROMER HYPOTHESIS IS VALID IN TURKEY?

Article Info

Research Article

DOI: 10.35379/cusosbil.759390

Article History:

Received 28.06.2020

Revised 19.01.2021

Accepted 15.03.2021

Keywords:

Turkey,

Trade Openness,

Inflation,

Romer Hypothesis .

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between trade openness and inflation in Turkey during the period 1980-2018. In this context, Johansen Cointegration Test and Full Modified Ordinary Least Squares estimation methods were applied by using data at annual frequency. Johansen Cointegration test method results show that trade openness, inflation rate and other variables are related in long-run. Full Modified Least Squares estimate results show that trade openness, international terms of trade and real GDP growth rate had a negative effect on inflation. The findings show that the trade openness affects inflation in Turkish Economy and the findings support the assumption that the Romer Hypothesis is valid for Turkish Economy.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, musa.atgur@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0429-4619

Alıntılanak için/ Cite as: Atgür, M. (2021), Türkiye’de Ticari Açıklık Ve Enflasyon İlişkisi: Romer Hipotezi Türkiye’de Geçerli Midir?., Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30 (1), 45-57.

GİRİŞ

Dış ticaret, bir ülke ekonomisinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla bir ülkede ticari açıklığın artması makroekonomik göstergeleri doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Bu nedenle, ticari açıklık ile enflasyon arasındaki ilişkinin bilinmesi gerekmektedir.

Ticari açıklık kavramı, bir ülke ekonomisinin dış ekonomik birimlere olan bağımlılığını göstermektedir. Ticari açıklık ölçütü, farklı yöntemler ile tespit edilebilmektedir. Bu yöntemler arasında yaygın olarak kullanılan, ticaret hacminin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'ya oranlanması ile tespit edilebilen ticari açıklık ölçütüdür. Öte yandan ticari açıklık-enflasyon ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda, ekonometrik uygulama için ticari açıklık ölçütü olarak ihracat ve ithalat toplamının GSYİH'ye oranı kullanılmakla birlikte bazı çalışmalarda ihracat/GSYİH ve ithalat/GSYİH oranları da ticari açıklık ölçütü olarak kullanılabilir. Bu çalışmada ekonometrik uygulama için ticari açıklık ölçütü olarak, ihracat ile ithalat toplamının GSYİH'ye oranlanması ile bulunmaktadır.

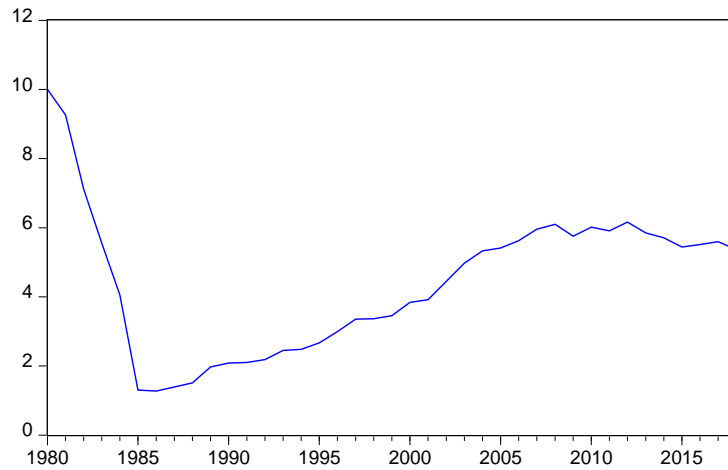
Ticari açıklık ve enflasyon ilişkisinin tespit edilmesi, dış ticaret politikası uygulamalarının yanı sıra, enflasyonun kontrol altına alınması ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesi açısından önem arz etmektedir.

Bir ülkede, ekonomik ya da finansal kriz olması durumunda söz konusu krizden öncelikle o ülkenin dış ticaret ortakları etkilenmektedir. Son yaşanan 2007-2008 küresel finans krizi sonrasında, Türkiye Ekonomisi bu krizden dış ticaret kanalı üzerinden olumsuz bir biçimde etkilenmiştir. Finans krizi ilk olarak ABD finans piyasalarında başlamış, ticaret ortağı olarak Türkiye'nin ABD ile yaptığı dış ticaretini olumsuz yönde etkilemiştir.

Öte yandan, ticari açıklık ve enflasyon ilişkisinin teorik temeli Romer (1993) Hipotezine dayanmaktadır. Romer Hipotezine göre, ticari açıklık düzeyindeki artış enflasyon üzerinde negatif bir etkiye sahip bulunmaktadır.

Dünya ekonomisi, seksenli ve doksanlı yıllarda önemli bir süreçten geçmiştir. Bu kapsamda seksenli yıllarda serbestleşme eğilimleri ile birlikte uluslararası ticari akımlar hızlanmış, doksanlı yıllarda da sermaye akımları hızlanmıştır. Türkiye ekonomisi de bu gelişmelerden etkilenmiş, 24 Ocak 1980 tarihinde önemli kararlar alınmak suretiyle yeni küresel ekonomik yapıya eklenme sürecine girmiştir.

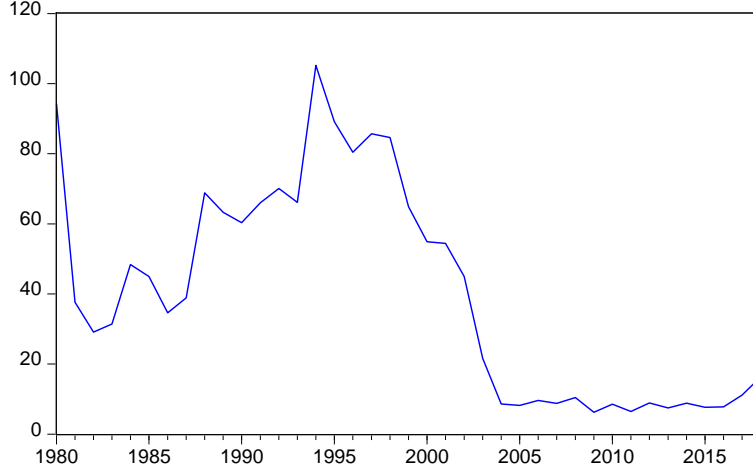
Öte yandan, Türkiye'de 1980-2018 döneminde ticari açıklık oranı Şekil 1'de gösterilmiş olup, bu çalışmada ticari açıklık oranı, ihracat ve ithalat toplamının GSYİH'ya bölünmesi ile elde edilmiştir. Şekil 1'e göre, ticari açıklık oranı 1980-1985 döneminde önemli bir düşüş göstermiş, 1985 yılından itibaren ılımlı bir artış trendi içine girmiştir. Bu artış trendi 2008 yılında yavaşlamış, 2012 yılına kadar yatay bir seyir izlemiş, 2012 yılından sonra ise ılımlı bir düşüş trendine dönüşmüştür. Buna göre, 2007-2008 küresel finans krizinin Türkiye'nin ticari açıklık düzeyi üzerindeki olumsuz etkisi bu şekil üzerinde görülebilmektedir.

Şekil 1. Türkiye'de Ticari Açıklık Oranı (1980-2018) (Yıllık)

Türkiye'de, 1980-2018 dönemine ait bir önceki yılın aynı dönemine göre hesaplanan Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) enflasyon oranı yıllık yüzde değişim serisinin grafiği Şekil 2'de gösterilmiştir. Şekil 2'ye göre, TÜFE enflasyon oranı serisi, 1980-2004 döneminde oldukça dalgalı bir seyir izlemektedir. Enflasyon oranında, 1980 yılından itibaren önemli bir düşüş gerçekleşmiş; 1982-1983 döneminden itibaren yükseliş trendi içine girmiştir.

TÜFE enflasyon oranında ayrıca, 1994-1995 döneminde önemli bir kırılma gerçekleşmiş, bu oran en yüksek seviyeye ulaşmış %100'ün üzerine çıkmıştır. TÜFE enflasyon oranı, 1994-1995 döneminden sonra ise 2004 yılına kadar keskin bir düşüş trendi içine girmiş, 2004 yılı ve sonrasında yatay bir seyir izlemiştir.

Şekil 2. Türkiye’de Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Enflasyon Oranı (1980-2018) (Yıllık)

Şekil 1 ve Şekil 2 birbiriyle karşılaştırıldığında ise, her iki şekilde de 1995 yılına kadar artış trendi görülmektedir. 1995 yılı sonrasında ise iki şekil birbirinden farklı trendde gelişme göstermektedir.

Bu çalışmada, ticari açıklık ve enflasyon ilişkisinin dayandığı teorik yaklaşım Romer Hipotezinin ve diğer teorik yaklaşımların boyutları nelerdir? Türkiye’de ticari açıklık ile enflasyon arasında ilişki var mıdır? Eğer var ise, bu ilişkinin yönü ve boyutu nedir? Sorularına yanıtlar aranacaktır. Ayrıca, yazın incelemesi kısmında da belirtildiği üzere, Türkiye’de ticari açıklık ve enflasyon ilişkisinin araştırıldığı çalışmalar sayıca yeterli görülmemek ile birlikte, bu çalışmanın Türkiye yazınındaki boşluğu doldurması bakımından yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de, ticari açıklık ile enflasyon ilişkisinin incelendiği bu çalışmada, ilk kısımda ticari açıklık-enflasyon ilişkisinin teorik yönü ve yazındaki çalışmalar ele alınacaktır. İkinci kısımda, Türkiye’de ticari açıklık ve enflasyon ilişkisinin varlığını tespit etmeye dönük, yıllık frekansta veriler kullanılarak 1980-2018 dönemini kapsayan ekonometrik uygulama yapılacaktır. Son olarak, çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

Teorik Çerçeve ve Yazın İncelemesi

Bu kısımda, ticari açıklık-enflasyon ilişkisi üzerine teorik yaklaşımlar ve Türkiye ile birlikte farklı ülke uygulamalarını içeren yazındaki çalışmalar incelenecektir. Ticari açıklık-enflasyon ilişkisi tartışmalarının kuramsal boyutu ile ilgili olarak, Romer Hipotezi, küçük ve dışa açık ekonomilerde enflasyon oranlarının dışa kapalı ekonomilere göre, daha düşük düzeyde gerçekleşeceğini savunmaktadır. Romer Hipotezine göre, uluslararası düzeyde uzmanlaşma ve ölçek ekonomileri enflasyon oranları üzerinde aşağı yönde baskılar meydana getirmektedir. Ayrıca, bir ülkenin dışa açıklık düzeyi arttıkça, genişletici para politikası uygulaması da zorlaşmaktadır. Romer Hipotezinin temeli, ülke ekonomilerinin dışa açıklık düzeylerindeki artışların bu ekonomilerde enflasyon oranları üzerinde düşürücü etkiler meydana getirdiği düşüncesine dayanmaktadır (Özçağ ve Bölükbaş, 2018, s. 115). Romer (1993), yuzondört ülke ekonomisinde enflasyon ile ticari açıklık ilişkisini Sıradan En Küçük Kareler (OLS) tahmin yöntemini ve kesit verilerini kullanarak 1973-1988 dönemi için sınanmış ve enflasyon ile ticari açıklık arasında negatif yönde bir ilişki bulmuştur.

Öte yandan, ticari açıklık ve enflasyon ilişkisini açıklayan iki farklı teorik yaklaşım bulunmaktadır. Ticari açıklığı savunanların ileri sürdüğü ve Geleneksel Görüşün de desteklediği birinci yaklaşım “Yayımla Hipotezi”dir. İkinci yaklaşım ise, ticari açıklık karşıtlarının ileri sürdüğü “Maliyet İtme Hipotezi”dir.

Yayımla hipotezine göre, bir ülkenin dünya ekonomisi ile daha fazla ticaret yapması diğer bir ifade ile ticari açıklık düzeyinin artması, söz konusu ülkedeki enflasyon oranının düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu durumu destekleyen farklı teorik yaklaşımlar da ileri sürülmektedir. Öte yandan geleneksel görüş, “Yayımla Hipotezi”ni savunmakta olup dışa açık ekonomilerde döviz kurunun değer kaybetmesi ile birlikte parasal sürpriz maliyetlerinin de daha yüksek düzeyde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Yeni Büyüme Teorisi ise, ticari açıklık

düzeyindeki artışın ekonomik büyümeyi, rekabeti ve optimum kaynak tahsisini teşvik ederek küçük açık ekonomilerde enflasyonun düşük düzeyde kaldığı esasına dayanmaktadır. Bir ülkenin dış ticarete açık olması, iç piyasadaki rekabeti arttırmak ve firmaların fiyatlandırma gücünü azaltmak suretiyle enflasyonu düşürmektedir (Mukhtar vd., 2019, s. 48). Bu bakımdan ticari açıklık düzeyindeki artış, rekabetçi davranışları artırıcı yönde tesir ederek fiyat düzeyi üzerinde negatif yönde etkili olmaktadır.

Teoride ticari açıklık, enflasyonu farklı kanallar üzerinden etkileyebilmektedir. Bu kanallardan biri de piyasa rekabetindeki değişiklikler olarak ifade edilmektedir. Buna göre, ticari açıklık düzeyi arttıkça piyasa rekabeti daha fazla yoğunlaşmakta ve bu durum firmaların fiyatlandırma güçlerini azaltarak enflasyonda düşüşe neden olmaktadır. Öte yandan, daha yoğun piyasa rekabetinin oluşması teşvik politikalarını etkilemekte ve para politikalarının daha ihtiyatlı, daha az enflasyonist yönde uygulanmasını sağlamaktadır (Binici vd., 2012, s. 2). Bu bakımdan, ticari açıklık düzeyi artışı, rekabet yoğunluğunu artırarak enflasyon üzerinde aşağı yönde baskı yapmaktadır.

Ticari açıklığı savunanlara göre ticari açıklık, azalan fiyatlar ile ilişkili bulunmakta ve korumacı dış ticaret politikalarının enflasyon artışına neden olduğu ifade edilmektedir. Geleneksel yaklaşım, enflasyonun ticari açıklığın fazla olduğu ülkelerde daha düşük düzeyde gerçekleştiğini farklı nedenlere dayandırmaktadır. Buna göre, beklenmedik parasal genişleme nedeniyle reel amortisman, dışa daha açık ülkelerde daha yüksek üretim maliyetlerine neden olmaktadır. Öte yandan Yeni Büyüme Teorisi de, ticari açıklık ve enflasyon ilişkisini farklı yönlerden ele almaktadır. Buna göre, ticari açıklık artışı enflasyonun çıktı üzerindeki olumsuz etkisini, artan verimlilik, kaynakların daha iyi tahsis edilmesi, gelişmiş kapasite kullanımı ve artan yabancı yatırımlar vasıtası ile azaltmaktadır. Ayrıca, dışa açık bir ekonominin, ithalat veya ham madde ithalatı fiyatlarındaki artışlar aracılığıyla dünyanın geri kalanından enflasyon ithal etmesi de mümkündür. Ayrıca, ekonomi dışa açıldıkça, maliye ve para otoriteleri enflasyonu maliye ve para politikaları yoluyla kontrol altına alma kabiliyetini kaybetmektedir (Zakaria, 2010, s. 313-314). Bu bağlamda, ekonominin dışa açıklık düzeyi artarken hükümetin para ve maliye politikası davranışlarında da farklılıklar meydana gelmektedir.

Yeni büyüme teorisi, ticari açıklık düzeyindeki gelişmenin dört farklı kanal üzerinden enflasyonu etkilediğine işaret etmektedir. Bu süreçte birinci kanal, yurt içinde ve yurt dışında kullanılan girdi bileşimindeki değişiklikler ile maliyeti düşüren verimlilik artışları, ikinci kanal, kaynakların optimal kullanımı, üçüncü kanal, kapasite kullanımının artırılması, dördüncü kanal ise, üretim artışını gerçekleştirebilecek dış yatırımın artırılması fiyatlar üzerindeki baskıları hafifletmede etkili olmaktadır (Munir vd., 2015, s. 25-26). Bu dört kanallı süreç, ticari açıklık düzeyindeki artışın enflasyon üzerindeki negatif yönde etkisinin nasıl ortaya çıktığını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Öte yandan, ticari açıklık karşıtlarının ileri sürdüğü maliyet itme hipotezi, ticari serbestleşmenin enflasyonu arttırdığını savunmaktadır. Bu bağlamda, yabancı tüketicilerin yurtiçinde üretilen mallara olan talep esnekliğinin düşük olması, uluslararası piyasada para otoritelerine tekel gücü sağlamaktadır. Ayrıca, dışa açık ekonomilerin mal ve hizmet ithalatı yoluyla yabancı ülkelere enflasyon ithal etmeleri de mümkündür. Bunun yanı sıra, ticari açıklığın enflasyonun kontrol altına alınmasında para politikası etkinliğini azalttığı ileri sürülmektedir (Mukhtar vd., 2019, s. 49). Bu açıdan Maliyet İtme Hipotezi, Yayılma Hipotezinin tersini savunmakta ve ticari açıklık düzeyindeki artışın enflasyon oranını arttıracığını savunmaktadır.

Türkiye’de ve diğer ülkelerde ticari açıklık ile enflasyon ilişkisinin ve Romer Hipotezinin geçerliliğinin incelendiği çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmektedir. Bu çalışmalardan Ashra (2002), gelişmekte olan ülkelerde 1980-1997 döneminde ticari açıklık ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, sabit etki ve rassal etki model yöntemleri kullanılmış olup ekonometrik modelin belirlenmesinde uluslararası fiyat düzeyi, yurt içi fiyat düzeyi ve döviz kuru değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, gelişmekte olan ülkelerde belirtilen dönemde ticari açıklığın enflasyon oranı üzerinde negatif yönde etkiye sahip olduğu tespit edilmektedir.

Bowdler ve Nunziata (2006), on dokuz Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD) ülkesinde ticari açıklık ve enflasyon ilişkisini 1961-1993 dönemi için incelemiştir. Ekonometrik modelleme için, reel GSYİH büyümesi, TÜFE enflasyon oranı ve seçim değişkenleri kullanılmış olup, regresyon tahmin sonuçları, ticari açıklık artışının enflasyon oranını negatif yönde etkilediğini göstermektedir.

Aron ve Muellbauer (2007), Güney Afrika’da 1971-2005 döneminde ticari açıklık ile enflasyon ilişkisini incelemiştir. Elde edilen bulgular, ticari açıklık artışının ortalama enflasyon oranını azalttığına işaret etmektedir.

Munir ve Kiani (2011), Pakistan’da 1976-2010 döneminde enflasyon ve ticari açıklık ilişkisini, Johansen eşbütünleşme test ve Hata Düzeltme Modeli (ECM) yöntemlerini kullanarak incelemiştir. Çalışmanın

ekonometrik modelinin belirlenmesinde, reel tarımsal katma değer, reel döviz kuru, TÜFE enflasyon oranı, reel ücret katma değeri, reel GSYİH, ticari açıklık, finansal piyasa açıklığı ve geniş tanımlı para arzı (M2) değişkenleri kullanılmıştır. Bulgular, Pakistan’da belirtilen dönem için enflasyon ve ticari açıklık arasında pozitif yönde ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Güneş ve Konur (2013), Türkiye’de 2000-2011 döneminde ticari açıklık ile enflasyon ilişkisini eşbütünleşme testi, ECM ve Granger nedensellik test yöntemlerini kullanarak incelemişlerdir. Ekonometrik model için, enflasyon ve dışa açıklık değişkenlerinin belirlendiği çalışmanın sonuçları, dışa açıklığın enflasyon oranını negatif yönde etkilediğini göstermektedir.

Kurihara (2013), Asya ülkelerinde ve OECD ülkelerinde ticari açıklık ile enflasyon arasındaki ilişkiyi Genelleştirilmiş Momentler (GMM) yöntemini kullanarak incelemiştir. Ekonometrik modelleme için; TÜFE enflasyon oranı, ticari açıklık (ihracat+ithalat/GSYİH) ve kişi başına GSYİH değişkenleri belirlenmiş olup bulgular, ticari açıklık ile enflasyon arasında pozitif yönde ilişkinin var olduğuna işaret etmektedir.

Loftalipour vd. (2013), Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkelerinde ticari açıklık ve enflasyon ilişkisini, 1990-2010 dönemi için panel eşbütünleşme ve Hausman test yöntemlerini kullanarak incelemişlerdir. Ekonometrik model için, GSYİH Deflatörü enflasyon oranı, ticari açıklık (ihracat+ithalat/GSYİH), kişi başına GSYİH ve yıllık nüfus artışı değişkenleri belirlenmiştir. Sonuçlar, ticari açıklık ile enflasyon arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığını göstermektedir.

Kızılgöl ve İpek (2015), Türkiye’de ticari açıklık ve enflasyon arasındaki ilişkiyi, 1992-2013 dönemi için Gecikmesi Dağıtılmış Ardışık (ARDL) Sınır Testi yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Ekonometrik modelin belirlenmesi için, enflasyon, ticaret açıklığı, dış borç ve ticaret hadleri değişkenleri tercih edilmiştir. ARDL Sınır testi sonuçları, dış ticaret açıklığının hem kısa dönemde hem uzun dönemde olmak üzere enflasyonu pozitif yönde etkilediğini göstermektedir.

Sachsida ve Mendonça (2015), Afrika ülkeleri, Kuzey ve Orta Amerika ülkeleri, Güney Amerika ülkeleri, Asya ülkeleri, Avrupa ülkeleri, Okyanusya ve OECD ülkeleri olmak üzere toplam yüz elli iki ülkede ticari açıklık ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GLS) tahmin yöntemi kullanılmış olup, ekonometrik model için, enflasyon oranı (GSYİH deflatör) ve ticari dışa açıklık değişkenleri belirlenmiştir. Bulgular, ticari açıklık ile enflasyon arasında negatif bir ilişkinin var olduğuna işaret etmektedir.

Atabay (2016), Türkiye’de 1980-2011 döneminde ticari açıklık ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada Sıradan En Küçük Kareler (OLS) tahmin yöntemi kullanılmış olup, ekonometrik model için, GSYİH deflatör, ticari açıklık, kişi başına GSYİH, reel döviz kuru, seçimler ve kriz yılları değişkenleri belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ticari açıklık ile enflasyon oranı arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmektedir.

Sepehrivand ve Azizi (2016), D-8 (Türkiye, Malezya, Endonezya, İran, Bangladeş, Pakistan) ülkelerinde 2001-2013 döneminde ticari açıklık ile enflasyon ilişkisini panel veri analizi yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Ekonometrik modelin belirlenmesi için, enflasyon, likidite büyümesi, döviz kuru, GSYİH büyümesi, toplam ihracat/GSYİH ve istihdam oranı değişkenleri kullanılmış olup bulgular, ticari açıklığın enflasyon oranı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Lin vd. (2017), Sahra Altı Afrika ülkelerinde 1985-2012 döneminde Romer Hipotezinin geçerliliğini OLS ve İki Aşamalı En Küçük Kareler (2SLS) tahmin yöntemlerini uygulayarak incelemişlerdir. Ekonometrik modelleme için, GSYİH Deflatör enflasyon oranı, ithalat/GSYİH, ihracat/GSYİH, ihracat+ithalat/GSYİH, kişi başına reel GSYİH, GSYİH büyüme oranı, iki yanlı ticaret, devlet borcu, finansal açıklık, parasal bağlılık ve döviz kuru esnekliği değişkenleri tercih edilmiştir. Elde edilen bulguların, Romer Hipotezi ile tutarlı olduğu tespit edilmektedir.

Rangkakulnuwat ve Thurner (2017), Tayland’da Romer Hipotezinin geçerliliğini kısa ve uzun dönem için Johansen eşbütünleşme test yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Ekonometrik model için, TÜFE endeks, ticari açıklık, döviz kuru ve geri satın alım oranı değişkenleri belirlenmiş olup, Johansen eşbütünleşme test sonuçları, Tayland’da uzun dönemde Romer Hipotezinin geçerli olduğunu göstermektedir.

Özçağ ve Bölükbaş (2018), Türkiye ekonomisinde ticari dışa açıklık ile enflasyon arasındaki ilişkiyi 1980-2015 dönemi için incelemişlerdir. Çalışmada, ekonometrik yöntem olarak, Johansen eşbütünleşme, Hacker ve Hatemi-J nedensellik test, Hatemi-J ve Irandoust eşbütünleşme test yöntemleri kullanılmıştır. Ekonometrik model için, TEFE ve ticari dışa açıklık değişkenleri belirlenmiş olup, elde edilen bulgular, Türkiye’de belirtilen dönem için ticari dışa açıklık ile enflasyon arasında eşbütünleşme ilişkisinin var olduğuna işaret etmektedir.

Sahu ve Sharma (2018), Hindistan’da 2000-2016 döneminde enflasyon ile ticari açıklık ilişkisini ARDL Sınır Testi yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Çalışmanın ekonometrik modelinde, enflasyon oranı, ticari açıklık,

ithalat açıklığı, reel döviz kuru, reel GSYİH ve para arzı değişkenleri kullanılmış olup çalışma sonuçları, Hindistan’da belirtilen dönem için, enflasyon ile ticari açıklık arasında kısa ve uzun dönemde olmak üzere pozitif yönde ilişkinin var olduğunu göstermektedir.

Sakanko ve Joseph (2019), Nijerya’da 1980-2017 döneminde enflasyon oranı ile ticari açıklık arasındaki ilişkiyi eşbütünlük ve Granger nedensellik test yöntemlerini kullanarak incelemiştir. Ekonometrik model için, enflasyon oranı, ticari açıklık (ihracat+ithalat/GSYİH) değişkenleri belirlenmiş olup elde edilen bulgulara göre, enflasyon oranı ile ticari açıklık arasında negatif yönlü ilişkinin var olduğu tespit edilmektedir.

Şimşek ve Hepaktan (2019), Türkiye’de 2005-2018 döneminde ticari açıklık ile, enflasyon ve işsizlik gibi makro değişkenler arasındaki ilişkiyi Johansen eşbütünlük, Granger nedensellik testleri ve Vektör Ardışık (VAR) Modeli yöntemlerini kullanarak incelemiştir. Ekonometrik modelleme için, ticari açıklık oranı, işsizlik oranı, enflasyon oranı, ekonomik büyüme oranı ve dış ticaret hadleri değişkenleri belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, ticari açıklık ile enflasyon arasında negatif yönlü bir ilişkinin var olduğuna ve ticari açıklık ile işsizlik arasında pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğunu işaret etmektedir.

Chhabra ve Alam (2020), Hindistan’da enflasyon ve ticari açıklık ilişkisini 1974-2016 dönemi için ARDL Sınır testi yöntemini kullanarak incelemiştir. Elde edilen sonuçlar, Hindistan’da belirtilen dönem için, enflasyon oranı ve ticari açıklık arasında pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Yukarıda incelenen yazındaki çalışmalar ayrıca Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 1. Yazın Özeti-1

Yazar	Ülke	Dönem	Yöntem	Sonuç
Ashra (2002)	Gelişmekte Olan Ülkeler	1980-1997	Sabit ve Rassal Etki Modeli	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Bowdler ve Nunziata (2006)	OECD (19)	1961-1993	Panel Veri Analizi	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Aron ve Muellbauer (2007)	Güney Afrika	1971-2005	Chow Testi ARCH Test	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Munir ve Kiani (2011)	Pakistan	1976-2010	ECM	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde pozitif yönde etkilidir.
Güneş ve Konur (2013)	Türkiye	2000-2011	ECM	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Kurihara (2013)	Asya Ülkeleri OECD Ülkeleri	1990-2011	GMM	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde pozitif yönde etkilidir.
Loftalipour vd. (2013)	Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri	1990-2010	Panel Eşbütünlük Testi Hausman Testi	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.

Tablo 2. Yazın Özeti-2

Yazar	Ülke	Dönem	Yöntem	Sonuç
Kızılgöl ve İpek (2015)	Türkiye	1992-2013	ARDL Sınır Testi	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde pozitif yönde etkilidir.
Sachsida ve Mendonça (2015)	Afrika Ülkeleri Güney Amerika Ülkeleri Asya Ülkeleri Avrupa Ülkeleri Okyanusya Ülkeleri OECD Ülkeleri	1950-1992	GLS	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Atabay (2016)	Türkiye	1980-2011	OLS	Ticari açıklık,

				enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Sepehrivand ve Azizi (2016)	D-8 Ülkeleri	2001-2013	Panel Veri Analizi	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde pozitif yönde etkilidir.
Lin vd. (2017)	Sahra Altı Afrika Ülkeleri	1985-2012	OLS	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Rangkakulnuwat ve Thurner (2017)	Tayland	1999-2016	Johansen Eşbütünleşme Testi	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Özçağ ve Bölükbaş (2018)	Türkiye	1980-2015	Hacker-Hatemi J Testi	Ticari açıklık ve enflasyon arasında eşbütünleşme vardır.
Sahu ve Sharma (2018)	Hindistan	2000-2016	ARDL Sınır Testi	Enflasyon ile ticari açıklık arasında kısa ve uzun dönemde pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 3. Yazın Özeti-3

Yazar	Ülke	Dönem	Yöntem	Sonuç
Sakanko ve Joseph (2019)	Nijerya	1980-2017	Eşbütünleşme Testi Granger Nedensellik Testi	Enflasyon ile ticari açıklık arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir.
Şimşek ve Hepaktan (2019)	Türkiye	2005-2018	Johansen Eşbütünleşme Testi Granger Nedensellik Testi Vektör Ardışık (VAR) Modeli	Ticari açıklık, enflasyon üzerinde negatif yönde etkilidir.
Chhabra ve Alam (2020)	Hindistan	1974-2016	ARDL Sınır Testi	Enflasyon ile ticari açıklık arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Veri Seti, Model ve Ekonometrik Yöntem

Bu kısımda, ekonometrik uygulama için temin edilen veri seti, Türkiye için belirlenen regresyon modeli ve ekonometrik yöntem hakkında açıklamalar yapılacaktır. Çalışmanın ekonometrik modeli için belirlenen değişkenler ve veri seti ile ilgili detaylı bilgiler Tablo 4'te verilmektedir. Tablo 4'te ilk sütunda denklem (1)'de verilen regresyon modeline ait değişkenler verilmekte, ikinci sütunda da bu değişkenlere ait ayrıntılı bilgiler gösterilmektedir.

Çalışmanın ekonometrik uygulaması için yıllık frekansta veri seti kullanılmış olup, örnek dönemi 1980-2018 dönemini kapsamaktadır. Çalışmada, veri setinin başlangıcı olarak 1980 yılının belirlenmiş olmasının nedeni olarak, 24 Ocak 1980 tarihinde Türkiye ekonomisinde önemli gelişmelerin yaşanmış, Türkiye, bu tarihten itibaren ihracata dayalı bir sanayileşme stratejisini izleyemeye başlamış ve dışa açılma süreci içine girmiştir. Ekonometrik uygulama için belirlenen veri seti, Dünya Bankası (WB) internet sitesi veri tabanından temin edilmiş olup, ayrıntılı bilgiler Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Ekonometrik Uygulama İçin Belirlenen Değişkenler ve Veri Seti Bilgileri

Değişken	Açıklama	Dönem	Kaynak
ENF	Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Yıllık Enflasyon Oranı (%)	1980-2018	WB
TA	Ticari Açıklık ((İhracat+İthalat)/GSYİH)	1980-2018	WB
DTH	Dış Ticaret Hadleri (İhraç Malı Fiyat Endeksi/İthal Malı Fiyat Endeksi)	1980-2018	WB
BY	Kişi Başına Reel GSYİH Büyüme Oranı (%)	1980-2018	WB

Ekonometrik uygulama öncesinde, Tablo 4'te gösterilen REDK değişkeninin logaritmik dönüşümü yapılmış ve bu değişken LREDK olarak ifade edilmektedir. Türkiye uygulaması için belirlenen beş değişkenli regresyon modeli denklem (1)'de gösterilmektedir.

$$ENF_t = \alpha_0 + \alpha_1 TA_t + \alpha_2 DTH_t + \alpha_3 BY_t + \alpha_4 LREDK_t + \alpha_5 DUM + \varepsilon_t \quad (1)$$

Denklem (1)'de gösterilen, bağımlı değişken ENF değişkeni; bir önceki yılın aynı dönemine göre hesaplanan yıllık TÜFE enflasyon oranını göstermektedir. TA değişkeni, ihracat ile ithalat toplamının GSYİH içindeki payı olarak ifade edilen ticari açıklık oranını temsil etmektedir. DTH değişkeni, ihraç malı fiyat endeksinin ithal malı fiyat endeksine oranlanması ile belirlenen dış ticaret hadlerini belirtmektedir. BY değişkeni, kişi başına reel GSYİH büyüme oranını ifade etmektedir. LREDK değişkeni ise, logaritmik dönüşümü yapılmış reel efektif döviz kurunu göstermektedir. DUM değişkeni ise ekonomik ve finansal krizin var olduğu yılları gösteren kukla değişkendir. ε , hata terimini temsil etmektedir. α_0 , sabit terimi ifade etmektedir. $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_4$ ve α_5 kısmi eğim katsayılarıdır.

Çalışmada öncelikle, denklem (1)'de belirtilen regresyon modelinin değişkenlerine ait serilerin durağan olup olmadıklarını, diğer bir ifade ile birim kök içerip içermediklerini tespit etmek için Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF), Dickey-Fuller GLS (ERS) kırılmasız birim kök test yöntemleri ile birlikte, Lee ve Strazicich (2003) iki yapısal kırılmalı birim kök test yöntemi kullanılmıştır.

Yapısal kırılmasız ve yapısal kırılmalı birim kök testlerinin ardından, denklem (1)'de gösterilen regresyon modelindeki değişkenlerin uzun dönemde ilişkili olup olmadığını tespit etmek için Johansen (1988, 1991) eşbütünlük test yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmada, Johansen (1988, 1991) eşbütünlük test yönteminin ardından denklem (1)'de gösterilen regresyon modelinin katsayıları, Tam Modifiye Edilmiş Sıradan En Küçük Kareler (FMOLS) tahmin yöntemi kullanılarak tahmin edilmiştir.

Ekonometrik uygulamada Tam Modifiye Edilmiş Sıradan En Küçük Kareler (FMOLS) tahmin yönteminde kukla değişken kullanılmıştır. Bu çerçevede ekonomik ve finansal krizin varlığı 1 ile temsil edilmekte, ekonomik ve finansal krizlerin yokluğu ise 0 ile temsil edilmektedir. Bu kapsamda, 1994, 2000, 2001 ve 2007 yıllarında ekonomik ve finansal krizlerin gerçekleşmesinden dolayı bu yıllar 1 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmada, öncelikle serilerin birim kök analizi yapılmıştır. Zaman serisi uygulamalarında, öncelikle serilerin durağan olması gerekmektedir. Serilerin, durağan bir yapıda olup olmadıklarını tespit etmek amacıyla birim kök testleri uygulanmaktadır. Bu çalışmada, ADF, Dickey-Fuller GLS (ERS) kırılmasız birim kök test ile Lee ve Strazicich (2003) iki kırılmalı birim kök test yöntemleri uygulanmıştır. Kırılmasız birim kök test yöntemlerinin uygulanmasında en yüksek gecikme uzunluğu değeri 10 olarak belirlenmiş, optimum gecikme uzunluğu değerinin belirlenmesinde Schwarz Bilgi Kriteri esas alınmıştır. Buna göre yapılan ADF birim kök test sonuçları Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. ADF Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	Düzy		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit-Trend	Sabit	Sabit-Trend
ENF	-1.946(0)	-1.994(0)	-7.189(0)*	-7.056(0)*
TA	-1.030(0)	-0.396(0)	-5.310(0)*	-5.423(0)*
DTH	-2.861(2)	-2.816(2)	-7.109(1)*	-6.943(1)*
BY	-2.655(6)	-3.026(6)	-10.692(0)*	-10.550(0)*
LREDK	-1.864(1)	-2.307(3)	-1.720(1)*	-3.670(10)**

*(**): %1(%5) Anlamlılık düzeyine göre temel hipotezin (H_0) reddedildiğini gösterir.

Not: Parantez içindeki sayısal değerler gecikme uzunluğu değerlerini göstermektedir.

Tablo 5’te sonuçları gösterilen ADF birim kök testi uygulamasında seriler, düzey değerlerine göre sabitli ve sabitli-trendli olarak yapılan birim kök test sonuçlarına göre, durağan sonuçlanmamıştır. Bu kapsamda, serilerin birinci farkları alınıp ADF birim kök testine devam edildiğinde seriler bu defa sabitli ve sabitli-trendli olarak durağan sonuçlanmıştır.

ADF birim kök testinin uygulanmasından sonra serilerin diğer bir kırılmasız birim kök testi Dickey-Fuller GLS (ERS) birim kök testi kullanılarak, yeniden durağanlık analizi yapılmıştır. Dickey-Fuller GLS (ERS) birim kök testi sonuçları Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Dickey-Fuller GLS (ERS) Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	Düzy		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit-Trend	Sabit	Sabit-Trend
ENF	-1.196(0)	-1.943(0)	-2.548(0)**	-4.158(1)*
TA	-1.545(4)	-2.099(4)	-2.932(1)*	-3.497(1)**
DTH	-1.405(1)	-2.528(1)	-3.210(1)*	-5.254(1)*
BY	-1.908(2)	-3.182(2)	-8.552(0)*	-9.732(0)*
LREDK	-0.278(2)	-2.511(3)	-2.614(0)**	-3.161(0)*

*(**): %1(%5) Anlamlılık düzeyine göre temel hipotezin (H_0) reddedildiğini gösterir.

Not: Parantez içindeki sayısal değerler gecikme uzunluğu değerlerini göstermektedir.

Tablo 6’da verilen Dickey-Fuller GLS (ERS) birim kök testi sonuçlarına göre, tüm seriler düzey değerlerine göre sabitli ve sabitli-trendli olarak durağan sonuçlanmamıştır. Bunun ardından, serilerin birinci farkları alınarak yeniden sabitli ve sabitli-trendli olarak uygulanan Dickey-Fuller GLS (ERS) birim kök test sonuçlarına göre, serilerin birim kök testinin bir kısmı %5 ve bir kısmı da %1 anlamlılık düzeyine göre durağan sonuçlanmaktadır.

Çalışmada uygulanan klasik kırılmasız birim kök testlerinin ardından, ekonometrik uygulama için kullanılan seriler üzerinde Lee ve Strazicich (2003) iki yapısal kırılmalı birim kök test yöntemi uygulanmıştır. Lee ve Strazicich (2003) iki yapısal kırılmalı birim kök test sonuçları Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Lee ve Strazicich (2003) İki Kırılmalı Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	Sabitte Kırılma			
	Test İstatistik	TB1	TB2	Gecikme Değeri
ENF	-2.53	1993	1998	1
TA	-1.82	1985	2009	1
DTH	-2.95	1992	1999	1
BY	-3.24	1990	2008	5
LREDK	-1.87	1993	2004	1

Değişken	Sabitte ve Trendde Kırılma			
	Test İstatistik	TB1	TB2	Gecikme Değeri
ENF	-5.84	1995	2003	1
TA	-4.42	2003	2010	1
DTH	-4.98	1990	2009	1
BY	-5.41	1999	2002	1
LREDK	-3.73	1992	2003	1

Tablo 7’de gösterilen, Lee ve Strazicich (2003) iki yapısal kırılmaya izin veren birim kök test sonuçlarına göre, serilerin düzey değerleri kullanılarak sabitte kırılma ve hem sabitte hem trendde kırılma olmak üzere her iki modele göre elde edilen TB1 ve TB2 kırılma noktaları anlamlı sonuçlanmamıştır. Tablo 7’de verilen Lee ve Strazicich (2003) iki yapısal kırılmalı birim kök test sonuçları, serilerin yapısal kırılmalı birim köke sahip olduğunu esas alan temel hipotezin (H_0) kabul edildiğini göstermektedir.

Çalışmada, kırılmasız ve kırılmalı birim kök test uygulamalarının ardından, değişkenlere ait serilerin uzun dönemde ilişkili olup olmadığını tespit etmek üzere Johansen eşbütünlük testi yapılmıştır. Johansen (1988, 1991) eşbütünlük test sonuçları Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Johansen (1988, 1991) Eşbütünlük Test Sonuçları

Hipotez		İz İstatistik	%5 Kritik Değer	P-Değeri
H_0	H_1			
$r \leq 0$	$r > 0$	87.888*	60.061	0.000
$r \leq 1$	$r > 1$	46.174**	40.175	0.011
$r \leq 2$	$r > 2$	20.823	24.276	0.128
$r \leq 3$	$r > 3$	7.850	12.321	0.249

Hipotez		Maks. Özdeğer İstatistik	%5 Kritik Değer	P-Değeri
H_0	H_1			
$r \leq 0$	$r > 0$	41.714*	30.440	0.001
$r \leq 1$	$r > 1$	25.351**	24.159	0.034
$r \leq 2$	$r > 2$	12.974	17.797	0.230
$r \leq 3$	$r > 3$	6.615	11.225	0.285

*(**): %1(%5) Anlamlılık düzeyine göre temel hipotezin (H_0) reddedildiğini gösterir.

Tablo 8’de gösterilen Johansen (1988, 1991) eşbütünlük test sonuçlarına göre, ekonometrik uygulamada kullanılan değişkenlere ait serilerin iz istatistik ve maksimum özdeğer istatistik değerleri olmak üzere her iki test istatistiğine ait iki test istatistik değerinin de anlamlı oldukları tespit edilmektedir. Bu sonuca göre, en fazla bir vektörün eşbütünlük olduğunu iddia eden temel hipotezin reddedilmesine karar verilmektedir. Bu kapsamda, Johansen eşbütünlük testi sonuçları, çalışmanın regresyon modeli için belirlenen değişkenlere ait serilerin uzun dönemde ilişkili olduklarını ve beraber hareket ettiklerini göstermektedir.

Johansen eşbütünlük testinin ardından Türkiye için belirlenen (1) nolu regresyon denklemi esas alınarak bu regresyon denkleminin katsayıları FMOLS tahmin yöntemi kullanılarak tahmin edilmiştir. Elde edilen tahmin sonuçları Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9. FMOLS Yöntemi Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken: DENF				
Yöntem: FMOLS				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistik	Olasılık
C	-1.110	2.426	-0.458	0.650
DTA	-1.081	6.041	-1.783**	0.085
DDTH	-30.786	16.042	-1.919**	0.064
DBY	-1.476	0.448	-3.295*	0.003
DLREDK	5.108	6.673	0.766	0.450
DUM	7.135	5.193	1.373	0.179

R-kare	0.085	Düzeltilmiş R-kare	-0.063
Regresyonun Standart Hatası	11.859	Ort. Bağımlı Değişken	-0.575

Kalıntı Kareler	4359.626	Bağımlı Değişken S.D.	11.502
Uzun Dönem Varyans	77.963		

*(**): %1(%10) Anlamlılık düzeyine göre temel hipotezin (H_0) reddedildiğini göstermektedir.

Tablo 9’da verilen FMOLS tahmin sonuçlarına göre TA, DTH değişkenlerine ait tahmin edilen katsayıların test istatistik değerlerinin %10 anlamlılık düzeyine göre anlamlı oldukları ve anlamlı olarak tahmin edilen katsayıların işaretlerinin negatif oldukları tespit edilmektedir. BY değişkeninin tahmin edilen katsayısına ait test istatistik değerinin, %1 anlamlılık düzeyine göre anlamlı olduğu tespit edilmektedir.

Ekonometrik sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, Johansen eşbütünleşme test sonuçları, enflasyon oranı, ticari açıklık, dış ticaret hadleri, reel GSYİH büyüme oranı ve reel efektif döviz kuru değişkenleri arasında uzun dönemde ilişki olduğunu göstermektedir. FMOLS tahmin sonuçları ise, ticari açıklık, dış ticaret hadleri ve reel GSYİH büyüme oranı bağımsız değişkenlerinin, enflasyon oranı bağımlı değişkeni üzerinde negatif yönlü anlamlı bir etkiye sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmanın teorik dayanağını oluşturan Romer Hipotezi, bir ülke ekonomisinin dışa açıklık düzeyi arttıkça o ülkedeki enflasyon oranının düşeceğini savunmaktadır. Romer Hipotezi, dışa açıklık ve enflasyon ilişkisi açıklamalarını uluslararası uzmanlaşmanın ve ölçek ekonomilerinin varlığı temeline dayandırmaktadır. Bu bağlamda, dışa açıklık düzeyinin artması ile birlikte merkez bankasının para politikası uygulaması üzerindeki kontrolü giderek azalmaktadır.

Ticari açıklık ve enflasyon ilişkisi ile Romer Hipotezinin geçerliliğinin teorik boyutları üzerine farklı yaklaşımlar ileri sürülmüştür. Bu yaklaşımlardan biri olan “Yayımla Hipotezi”ne göre, ticari açıklık ve enflasyon ilişkisi rekabet edebilirlik düzeyine göre ve firmaların fiyatlandırma gücü çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, ticari açıklığın enflasyon oranını negatif yönde etkilediği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, ticari açıklık düzeyi artarken enflasyonda düşüş gerçekleşmektedir. Yeni büyüme teorisine göre, girdi bileşimindeki farklılıklar nedeniyle verimlilik artışının sağlanması, kaynakların en uygun bir biçimde kullanılması, kapasite kullanımındaki artışlar ve dış yatırımların artırılması enflasyonu düşürmede önemli bir rol oynamaktadır.

Öte yandan, ticari açıklık ve enflasyon ilişkisi tartışmalarında “Yayımla Hipotezi”ne karşıt olarak “Maliyet İtme Hipotezi” ileri sürülmüştür. Maliyet İtme Hipotezinde ise, yurt içinde üretilen ihraç mallarının talep esnekliğinin düşük olması nedeniyle bu durum, uluslararası piyasada para otoritelerine tekel gücü sağlamaktadır. Buna göre, dışa açık ekonomilerin mal ve hizmet ithalatı yolu ile aynı zamanda enflasyon ithal ettikleri görülmektedir. Bu bakımdan, ticari açıklık düzeyinin artması aynı zamanda enflasyonu da arttırmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye üzerine yapılmış olan diğer çalışmalardan farklı olarak beş değişkenli regresyon modeli kullanılmıştır. Buna göre, regresyon modelinde TÜFE enflasyon oranı, ticari açıklık düzeyi, dış ticaret hadleri, reel GSYİH büyüme oranı ve reel efektif döviz kuru değişkenleri kullanılmıştır. FMOLS tahmininin uygulanmasında bu değişkenlere ilave olarak bir de ekonomik ve finansal krizlerin varlığını dikkate alan kukla değişken kullanılmıştır.

Türkiye’de ticari açıklık ve enflasyon ilişkisi ile Romer Hipotezinin geçerliliğinin incelendiği bu çalışmadaki bulgular, ticari açıklık ile enflasyon arasında uzun dönemli ilişkinin varlığına işaret eder iken, regresyon tahmin sonuçları söz konusu ilişkinin negatif yönde olduğunu ve Romer Hipotezinin Türkiye’de geçerli olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, hem teorik hem kullanılan ekonometrik yöntemler açısından Türkiye üzerine yapılan diğer çalışmalardan farklılıklar göstermektedir. Bu çalışmada, Türkiye üzerine yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak Lee ve Strazicich (2003) iki kırımlı birim kök testi ve FMOLS tahmin yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmadaki bulgular, teorik beklentiler ile uyumlu olup Türkiye üzerine yapılan çalışmalardan Güneş ve Konur (2013), Atabay (2016), Şimşek ve Hepaktan (2019)’ın ticari açıklık ve enflasyon ilişkisi üzerine Türkiye için elde ettiği negatif yöndeki ilişkinin varlığını gösteren bulgular ile benzerlikler göstermektedir. Kızılgöl ve İpek (2015)’in, pozitif yönde elde ettiği bulgular bu çalışma ile farklılıklar göstermektedir.

Bu çalışmada, Türkiye için ticari açıklık ile enflasyon arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulgular, dış ticaret politikası uygulamalarındaki sonuçların kestirilebilmesi, fiyat istikrarının gerçekleştirilebilmesi ve bunun sürdürülmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bakımdan, bundan sonraki dönemde uygulanacak fiyat istikrarı hedefine odaklı politikalarda dışa açıklık düzeyindeki gelişmelerin de dikkate alınması önem arz edecektir. Bu perspektifte, dış ticaret politikası amaçlarının ortaya konulması ve bu amaçlara uygun araçların kullanımı noktasında uygulanacak politikalar da farklılıklar gösterecektir.

Çalışmanın bulguları, ele alınan dönem için teorik beklentiler ile uyumlu olup, Romer Hipotezini desteklemektedir, fakat farklı bir dönemin incelenmesi durumunda farklı sonuçların da elde edilmesi mümkün olacaktır. Bu çerçevede, Romer Hipotezinin geçerliliği bağlamında ekonometrik uygulamalarda elde edilecek sonuçlar ülke ekonomileri için genellemede bulunmayı zorlaştırmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aron, J. ve Muellbauer, J. (2007). Inflation dynamics and trade openness: with an application to South Africa. *CSAE Working Paper Series no.11*.
- Ashra, S. (2002). Inflation and openness: a study of selected developing economies. Working Paper No. (84), Indian Council for Research on International Economic Relations. New Delhi, India.
- Atabay, R. (2016). The relationship between trade openness and inflation in Turkey. *International Journal of Research in Business & Social Science*, 5(3), 137-145.
- Binici, M., Cheung, YW and Lai, KS (2012). Trade openness, market competition, and countries: Some sectoral evidence from OECD countries. *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Working Paper No: 12/06*, 1-19.
- Bowdler, C. and Nunziata, L. (2006). Trade openness and inflation episodes in the OECD. *Journal of Money, Credit, and Banking*, 38(2), 553-563.
- Chhabra, M. and Alam, Q. (2020). An empirical study of trade openness and inflation in India. *DECISION: Official Journal of the Indian Institute of Management Calcutta*, Springer; Indian Institute of Management Calcutta, 47(1), 79-90.
- Güneş, Ş. ve Konur, F. (2013). Türkiye ekonomisinde dışa açıklık ve enflasyon ilişkisi üzerine ampirik bir analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(2), 7-20.
- Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegrating vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12, 231-254.
- Johansen, S. (1991). Estimation and hypothesis testing of cointegration vectors in Gaussian vector autoregressive models. *Econometrica*, 59, 1551-1580.
- Kızılgöl, ÖA ve İpek, E. (2015). Türkiye’de enflasyon ile ticaret açıklığı arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 43-54.
- Kurihara, Y. (2013). International trade openness and inflation in Asia. *Research in World Economy*, 4(1), 70-75.
- Lee, J. ve Strazicich, MC (2003). Minimum lagrange multiplier unit root test with two structural breaks. *The Review of Economics and Statistics*, 85(4), 1082-1089.
- Lin, F., Mei, D., Wang, H. and Yao, X. (2017). Romer was right on openness and inflation: evidence from sub-saharan Africa. *Journal of Applied Economics*, 20(1), 121-140.
- Lotfalipour, MR, Montazeri, S. and Sedighi, S. (2013). Trade openness and inflation: Evidence from MENA region countries. *Economic Insights – Trends and Challenges*, 2(115), 1-11.
- Mukhtar, T., Jehan, Z. and Bilquees, F. (2019). Is trade openness inflationary in developing economies: An asymmetric analysis for Pakistan. *Pakistan Economic and Social Review*, 57(1), 47-68.

- Munir, S., Hasan, H. and Muhammad, M. (2015). The effect of trade openness on inflation: Panel data estimates from selected Asian economies (1976-2010). *Southeast Asian Journal of Economics*, 3(2), 23-42.
- Munir, S. and Kiani, AK (2011). Relationship between trade openness and inflation: Empirical evidences from Pakistan (1976–2010). *The Pakistan Development Review*, Pakistan Institute of Development Economics, 50(4), 853-876.
- Özçağ, M. ve Bölükbaş, M. (2018). Ticari dışa açıklık ve enflasyon ilişkisi: Romer hipotezi çerçevesinde Türkiye için bir analiz. *Maliye Dergisi*, 174, 112-130.
- Rangkakulnuwat, P. and Thurner, P. (2017). Trade openness and inflation: An empirical evidence of Thailand. *Proceedings of 76th IRES International Conference*, Osaka, Japan, 8th-9th August 2017.
- Romer D. (1993). Openness and inflation: Theory and evidence. *Quarterly Journal of Economics*, 108(4), 869-903.
- Sachsida, A. and Mendonça, MJC (2015). Inflation and trade openness revised: An analysis using panel data. *Discussion Papers 1148*, Instituto de Pesquisa Econômica Aplicada - IPEA.
- Sahu, P. and Sharma, NK (2018). Impact of trade openness on inflation in India: An Autoregressive distributed lag (ARDL) approach. *The Empirical Economics Letters*, 17(1).
- Sakanko, M. and Joseph, D. (2019). Trade openness and inflation: Empirical explanation of the nexus in Nigeria. *International Journal of Social Sciences and Economic Review*, 1(2), 35-45.
- Sepehrivand, A. and Azizi, J. (2016). The effect of trade openness on inflation in D-8 member countries with an emphasis on Romer theory. *Asian Journal of Economic Modelling*, 4(4), 162-167.
- Şimşek, D. ve Hepaktan, E. (2019). Ticari açıklık, istihdam ve enflasyon ilişkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 316-336.
- The World Bank (2020). <https://data.worldbank.org/> (Erişim Tarihi: 15.04.2020).
- Zakaria, M. (2010). Openness and inflation: Evidence from time series data. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2), 313-322.